

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет мистецтва та дизайну
кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Силабус

Назва курсу	Історія української культури
Викладач	Мараховська Ксенія Дмитрівна
Профайл викладача	ORCID : 0000-0002-7206-9678 https://scholar.google.com/citations?user=bZSSoUQAAAAAJ&hl=ru&oi=sra
Контактний тел.	068 230 07 08
E-mail:	marakhovska.kseniia@gmail.com
Сторінка курсу у Moodle	https://moodle.mgu.edu.ua/user/profile.php?id=2362
Консультації	Перед іспитом згідно розкладу

ЗАТВЕРДЖЕНО
Ректор Міжнародного
гуманітарного університету
доц. Громошенко К. В.

«20» 08 2020 р.

Силабус розглянуто та прийнято на засіданні кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Протокол № 7 від 02 серпня 2020 р.

Завідувача кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін _____ Д.мист., проф. Овчиннікова А.П.

Перевірено:

Гарант освітньо-наукової програми _____ доц. Андрейченко С. С.

Перевірено:

Начальник навчального відділу _____ доц. Райчева Л.І.

Погоджено:

Проректор з науково-педагогічної роботи _____ проф. Гончарук А.Г.

1. Анотація до курсу

Історія української культури – дисципліна, яка формує ідентичність і національну самоповагу, адже історія культури концентрує у собі такі взаємопов'язані речі, як національна мова, традиції та історична пам'ять. Вводячи студента у світ української культури з її основними науковими проблемами і дискурсами, автор намагається представити головні історичні віхи, викладає процес становлення усіх напрямів розвитку культури, простежити процес формування національно-культурних цінностей, поширення нових стилів мистецтва, констатовано зв'язок часів через збереження і розвиток культурних традицій у контексті сучасного культурологічного підходу до культури України як комплексної системи. Автор прагне розглядати історію української культури крізь призму трьох основних проблем: творення певного типу суспільства – умовно кажучи, певної цивілізації; системи спільних цінностей – матеріальних, духовних; та розвитку менталітету історичної людини тобто ідеології. Увагу приділено також з'ясуванню низки теоретичних питань щодо сутності культури, її структури, взаємозв'язку з економічними, політичними та іншими суспільними процесами, співвідношенню загальнолюдських та національних культурних цінностей, традиціям та новачіям у культурі тощо. Розглядаються й проблеми збереження національних культурних традицій в народному середовищі, що власне і зробило можливим українське культурне відродження і появу незалежної української держави у ХХ ст.

2. Мета та цілі курсу

Вигляд курсу “Історія української культури” спрямований на вивчення здобутків української матеріальної та духовної культури від її витоків до сьогодні, можливостей запозичення культурних цінностей інших народів, порівняльного аналізу ролі і місця вітчизняної культури в контексті світових та європейських культуротворчих процесів.

Метою навчальної дисципліни є формування уявлень про визначальні ментальні особливості і художньо-естетичні прояви різних етапів української культури та уявлень про Україну як етнос художньо-естетичного татунку.

3. Формат курсу

Головними формами вивчення курсу «Історія української культури» є лекції, семінарські заняття, індивідуальні заняття та самостійна робота студентів.

Кращому опануванню здобувачами вищої освіти навчальним матеріалом може слугувати проведення певної частини лекційного заняття у форматі: а) бесіди, що передбачає активізацію інтелектуальної діяльності здобувачів вищої освіти, мотивування їх до вивчення певної теми навчальної дисципліни, постановку «бінарних» та «небінарних» запитань для виявлення ставлення, думки, рівня ознайомлення та готовності здобувачів вищої освіти, визначення міри сприйняття ними матеріалу, що викладається. Адекватна оцінка психоемоційного стану слухачів, фахова та етична реакція на їхні репліки – загальна вимога до проведення будь-якого публічного виступу – за такого формату набуває особливого значення; б) дослідження, що передбачає формулювання здобувачами вищої освіти за участі викладача певної теоретичної позиції, виявлення закономірностей або аномалій у конституційно-правовому регулюванні, шляхом «мозкового штурму» (метод спільного пошуку ідей і рішень, шляхів вирішення проблем або нестандартних ситуацій, що на має на меті спершу запропонувати якнайбільшу кількість варіантів, не вдаючись до їхнього аналізу та критики, а потім відібрати перспективні пропозиції, обговоривши й оцінивши кожен варіант); в) ситуаційного аналізу (кейс-метод), що передбачає вивчення здобувачами

вищої освіти реальної конкретної політико-правової ситуації (події), визначення за участі викладача суті проблеми, причин та наслідків причин, формулювання можливих варіантів її вирішення; в) «бінарної» лекції, що передбачає виклад певного навчального матеріалу з протилежних позицій (прихильника – противника; теоретика – практика тощо) і спрямована на демонстрацію різних підходів до розуміння певного конституційно-правового явища або процесу. Така технологія викладання спонукає слухачів порівнювати й оцінювати різні точки зору, використовувати у подальшому нові ідеї замість традиційних чи очікуваних.

4. Компетентності та програмні результати навчання

У процесі реалізації програми дисципліни «Міжнародне публічне право (основи теорії)» формуються наступні компетентності із передбачених освітнього програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до розуміння причинно-наслідкових зв'язків й уміння їх використовувати у професійній діяльності.

ЗК 2. Здатність до аналітичних та управлінських здібностей.

ЗК 5. Здатність пропонувати та обґрунтовувати власну позицію.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел за допомогою використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Фахові компетентності:

ФК 1. Знання історичних та політичних процесів розвитку держави, права, окремих правових систем, системи міжнародних відносин.

ФК 5. Уміння самостійно здійснювати наукові дослідження актуальних проблем у сфері міжнародного права, порівняльного правознавства, національного права, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень.

Навчальна дисципліна «Історія української культури» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (РН), передбачених освітньою програмою:

РН 1. Демонструвати знання у сфері теоретико-історичних, галузевих, міжгалузевих та прикладних юридичних наук.

РН 12. Демонструвати здатність до подальшого навчання.

5. Обсяг курсу

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)		
ЕКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота
4	120	22 / 8	20 / 8	78 / 104

6. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Курс, (рік навчання)	Обов'язкова / вибіркова
2020-2021	1 / 1	1 / 1	Обов'язкова

7. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи онлайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

8. Політики курсу

У процесі викладання навчальної дисципліни застосовуються інтерактивні методи навчання, відбувається активне долучення студентів до обговорення кожного з питань курсу, що сприяє оволодінню ними професійними компетенціями щодо визначення особливостей формування та розвитку міжнародного публічного права. Особлива увага на заняттях приділяється вивченню генезису, еволюції, сучасному розвитку міжнародного публічного права та його основних категорій.

На практичних заняттях можуть використовуватись різні форми та методи контролю знань студентів: доповіді, експрес-опитування, доповнення відповіді, вільна дискусія, співбесіда, обговорення рефератних повідомлень, індивідуальні завдання та інші. Рівень знань, підготовленості, ерудиції,

активності студентів на семінарах оцінюється викладачем самостійно.

Підсумковою формою контролю знань є іспит, який має на меті перевірити теоретичні знання та вміння застосовувати їх, вирішуючи конкретні завдання, а також уміння студентів самостійно працювати з науковою та навчальною літературою. До іспиту допускаються ті студенти, які відпрацювали всі пропущені заняття, виправили нездовільні оцінки, отримані на практичних заняттях, набрали мінімальну кількість балів і успішно здали змістовні модулі.

9. Схеми курсу

1-й семестр / 1-й семестр

№	Тема, план	Форма діяльності (заняття)/ Формат	Матеріали	Література	Завдання	Кількість годин	
						Денне	Заочне
1.	Тема 1. Загальнотеоретичні основи курсу «Історія української культури» як навчальна дисципліна.	Лекція	Конспект лекції	1; 2; 3; 4;	Опрацювати	2	2
					рекомендовану літературу	акад. год.	акад. год.
	1. «Історія української культури» як навчальна; дисципліна, її предмет, мета і завдання. Сутність культури;	Практичне заняття	Презентації, доповіді студентів		Передивитись конспект лекції, опрацювати рекомендовану літературу. Підготувати відповіді на семінарське (практичне) заняття	2	2
	2. Методи культурологічних досліджень;					акад. год.	акад. год.
	3. Функції культури;						
	4. Типологія культур.						

10. Система оцінювання та вимоги

Контроль знань і умінь студентів (поточний і підсумковий) з дисципліни «Міжнародне публічне право (основи теорії)» здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у Міжнародному гуманітарному університеті». Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною шкалою.

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль, форма контролю: екзамен.

Критерії оцінювання. Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в навчально-методичній карті. Розподіл балів між видами занять (лекції, практичні заняття, самостійна робота) можливий шляхом спільного прийняття рішення викладача і студентів на першому занятті. Рівень знань оцінюється:

«відмінно» – студент дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% запитань, рішення задач та виконання вправ є правильними, демонструє знання матеріалу підручників, посібників, інструкцій, проводить узгальнення і висновки, акуратно оформлює завдання, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу, проявляє активність і творчість у виконанні групових завдань;

«добре» – коли студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій і розрахунків, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу, проявляє активність у виконанні групових завдань;

«задовільно» – коли студент дає правильну відповідь не менше ніж на 60% питань, або на всі запитання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність, участь у виконанні групових завдань;

«незадовільно з можливістю повторного складання» – коли студент дає правильну відповідь не менше ніж на 35% питань, або на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, має неповний конспект лекцій, індивідуально або негативно проявляє себе у виконанні групових завдань.

Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за виконання практичних індивідуальних завдань. Підсумкова оцінка виставляється після повного вивчення навчальної дисципліни, яка виводиться як сума проміжних оцінок за усіма видами робіт, зазначені у таблиці нижче.

Виконання навчальних завдань і робота за дисципліною має відповідати вимогам «Положення про академічну доброчесність у Міжнародному гуманітарному університеті» (затверджене ректором наказом № 112 від 01.11.2018 року).

**КРИТЕРІЙ ОЦІНЮВАННЯ
ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Денна форма навчання

Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
I. Обов'язкові			
1.1. Підготовка до семінарських (практичних) занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час семінарських (практичних) занять	75
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Разом балів за обов'язкові види РС			
II. Вибіркові			
Виконання індивідуальних завдань			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.2. Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій, судової практики тощо	-//-	Перевірка та обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР	5
Разом балів за вибіркові види РС			
Всього балів за РС			
			15
			100

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

<p>2. Тема 2. Найдавніші культури на території України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Трипільська культура; 2. Скіфо-сарматська культура; 3. Культура і дохристиянські вірування східних слов'ян. 	Лекція	Конспект лекції	1; 2; 3; 4;	Опрацювати рекомендовану літературу	2 академ. год.	
<p>3. Тема 3. Культура Київської Русі</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні витоки культури Київської Русі; 2. Освіта Київської Русі; 3. Новий етап у розвитку культури Київської Русі (X-XI ст.); 4. Ренесанс в українській культурі. 	Лекція	Конспект лекції	1; 2; 3; 4;	Опрацювати рекомендовану літературу	3 академ. год.	2 академ. год.
	Практичне заняття	Презентації, доповіді студентів		Передивитись конспект лекції, опрацювати рекомендовану літературу. Підготувати відповіді на семінарське (практичне) заняття	2 академ. год.	2 академ. год.

<p>4. Тема 4. Культура епохи Барокко та доби Просвітництва (XVII - XVIII вв.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Національна система освіти в Україні в XVII - XVIII ст.; 2. Книгодрукування; 3. Мистецтво українського бароко: <ol style="list-style-type: none"> а) архітектура; б) скульптура; в) живопис; г) музика; д) театр; є) література. 	Лекція	Конспект лекції	1; 2; 3; 4;	Опрацювати рекомендовану літературу	2 акад. год.	
Практичне заняття	Презентації, доповіді студентів		Передивитись конспект лекції, опрацювати рекомендовану літературу. Підготувати відповіді на семінарське (практичне) заняття	2 акад. год.		
<p>5. Тема 5. Художня культура України XIX століття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні тенденції розвитку Західної Європи і України XIX століття; 2. Основні художні напрями XIX століття: <ol style="list-style-type: none"> а) Класицизм; б) Романтизм; в) Реалізм. 3. Особливості української культури XIX століття: <ol style="list-style-type: none"> а) Література; б) Архітектура; в) Скульптура; г) Образотворче мистецтво; д) Музика; є) Театральне мистецтво. 	Лекція	Конспект лекції	1; 2; 3; 4; 6; 7; 9;	Опрацювати рекомендовану літературу	2 акад. год.	
Практичне заняття	Презентації, доповіді студентів		Передивитись конспект лекції, опрацювати рекомендовану літературу. Підготувати відповіді на семінарське (практичне) заняття	2 акад. год.		

<p>6. Тема 6. Українська культура кінця XIX – першої половини XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні тенденції розвитку культури на рубежі XIX-XX ст; 2. Модернізм як світоглядно-естетична система; 3. Становлення української культури в умовах прогресуючого тоталітаризму; 4. Український культурний ренесанс 20-30-х рр. 	Лекція	Конспект лекції	1; 2; 3; 4; 6; 7; 8; 9;	Опрацювати рекомендовану літературу	2 акад. год.	2 акад. год.
<p>7. Тема 7. Культура України в період комуністичної диктатури (кінець 1910-х – кінець 1980-х).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Національно-культурне піднесення 20-30-х років 2. Початок наступу тоталітаризму на осередки української культури 3. Культурні здобутки та втрати в 40—50-х роках XX ст. 	Лекція	Конспект лекції	2;3;4;	Опрацювати рекомендовану літературу	2 акад. год.	
<p>8. Тема 8. Культура в часи перебудови та становлення незалежності України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Національно-культурне відродження 2. Розвиток освіти та науки 3. Вища та середня спеціальна освіта 4. Наука 5. Література, театр і кіно 6. Музика 7. Культурний внесок діаспори 	Лекція	Конспект лекції	2;3;4;	Опрацювати рекомендовану літературу	2 акад. год.	
	Практичне заняття	Презентації, доповіді студентів		Передивитись конспект лекції, опрацювати рекомендовану літературу.	2 акад. год.	

				Підготувати відповіді на семінарське (практичне) заняття	2 акад. год.	
<p>9.</p> <p>Тема 9. Сучасна українська культура</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Специфіка становлення сучасної культури України; 2. Постмодернізм як світоглядно-естетична система; 3. Тенденції розвитку сучасної української культури. 	Лекція	Конспект лекції	5; 6; 7; 8; 9;	Опрацювати рекомендовану літературу	2 акад. год.	
<p>10. Тема 10. Стан та актуальні проблеми сучасної української культури.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема національної ідентичності. 2. Культурний протекціонізм. 3. Розвиток сучасного мистецтва. 4. Стратегічні напрямки розвитку української культури. 5. Українська культура в контексті світового розвитку. 	Лекція	Конспект лекції	5; 6; 7; 8; 9;	Опрацювати рекомендовану літературу	3 акад. год.	2 акад. год.
	Практичне заняття	Презентації, доповіді студентів		Передивитись конспект лекції, опрацювати рекомендовану літературу. Підготувати відповіді на семінарське (практичне) заняття	2 акад. год.	2 акад. год.

Заочна форма навчання

Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
І. Обов'язкові			
<i>За виконання модулівних (контрольних) завдань</i>			
1.1. Підготовка до семінарських (практичних) занять та підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що вноситься на самостійне вивчення	Відповідно до розкладу	Перевірка правильності виконання модулівних завдань	1 x 70 = 70
Разом балів за обов'язкові види СРС			
ІІ. Вибіркові			
<i>Виконання індивідуальних завдань (за бажанням студента)</i>			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	10
2.2. Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій, судової практики тощо	-/-	Перевірка та обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР	10
2.3. Інші види індивідуальних завдань	-/-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР	10
Разом балів за вибіркові види СРС			30
Всього балів за РС			100

Підсумковий контроль знань по даній дисципліні проводиться у формі іспиту за екзаменаційними білетами, кожен з яких включає 3 питання. Питання, що включаються до екзаменаційних білетів є вузловими, узагальненими, комплексними, потребують творчого підходу при побудові відповіді та уміння синтезувати отримані знання.

Питання до екзаменаційних білетів формуються в межах змісту програми дисципліни, але не мають дублювати програмні питання. Програмні питання доводяться до студентів на початку навчального семестру.

Підсумкове оцінювання знань студентів здійснюється з урахуванням результатів оцінювання поточної роботи в семестрі та результатів іспиту за 100-бальною системою.

11. Рекомендована література

Основна:

1. Попович М. Нарис історії культури України. К.: АртЕк, 2017. 730 с.
2. Павлова О.Ю., Мельничук Т.Ф. Історія української культури: навч.посібник. К.: Центр учбової літератури. 2018.339 с.
3. Сушко А. Історія української культури: навч.посібник. Одеса: Фенікс, 2018. 62 с.
4. Дедурін Г.Г. Історія та культура України: навч. Посібник. Харків: ХНУВС, 2017. 108 с.
5. Скліренко Г., Сучасне мистецтво України. Портрети художників. К.: АртНіус, 2017. 400 с.
6. Скліренко Г., Українські художники: з відлиги до Незалежності. Книга перша. К.: АртНіус, 2020. 304 с.
7. Скліренко Г., Українські художники: з відлиги до Незалежності. Книга друга. К.: АртНіус, 2020. 304 с.
8. Скліренко Г., Маленко Н., Рай К., Рублевська Р., Естеркин І. 25 років присутності Сучасні українські художники. К.: АртНіус, 2018. 356 с.
9. Герман Д., Глэба Г., Ралко В., Кочубінська Т., Яковченко К. Чому в українському мистецтві є великі художники. К.: РічникАртСентре
10. Кашига Н., Лібет С. «You Art». К.: IST Publishing, 2019-2020

Додаткова

1. Аполлон. Изобразительное и декоративное искусство. (Терминологический словарь) - М., 1997.
2. Енциклопедія українознавства для школярів і студентів. Авт.укр. В.В. Оліференко, С.М. Оліференко, Т.В. Оліференко, Л.В. Оліференко. - Д., 1999.
3. Искусство: Живопись, скульптура, графика: В 3-х ч. Сост. М.В. Алпагов, Н.Н. Ростовцев. - М., 1987.
4. Кононенко Б.И. Большой толковый словарь по культурологии. М.: Вече АСТ, 2003.
5. Корінний М.М., Шевченко В.Ф. Короткий енциклопедичний словник з культури. - К.: Україна, 2003.

Інформаційні ресурси

1. Культура України // <http://elib.prlu.org/>
2. Нарис історії культури України // <http://izbotuk.org.ua/robovuch/narys.htm>
3. Історія України // www.izbotuk.org.ua
4. Братко-Кутикинський О. Мова і ментальність // <http://www.cktsenter.com>
5. Словник: Історія української // <http://ridpishmiki>

Розробник:

викладач кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

К.Д. Мараховська